МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інженерно-енергетичний факультет

Кафедра методики професійного навчання

ОХОРОНА ПРАЦІ

Методичні рекомендації
з вивчення дисципліни та виконання практичних робіт
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП
«Інженерія, виробництво та будівництво» спеціальності G18
«Геодезія та землеустрій» денної і заочної форми здобуття вищої освіти

Миколаїв
2026

УДК 331.45:331.462
О-75

Друкується за рішенням науково-методичної комісії інженерно-енергетичного факультету Миколаївського національного аграрного університету від 22. 09. 2026 р., протокол № 01.

Укладач:

Короленко В.Л. – канд. пед. наук, старший викладач кафедри методики професійного навчання, Миколаївського національного аграрного університету;

Рецензенти:

Марченко Д. Д. – канд. тех. наук, доцент кафедри тракторів та сільськогосподарських машин, експлуатації і технічного сервісу, Миколаївського національного аграрного університету;

Білюк О. Г. – кандидатка педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Навчально-наукового педагогічного інституту імені В.О. Сухомлинського Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

© Миколаївський національний аграрний університет, 2026

Зміст

	ВСТУП	4
1	Мета та завдання дисципліни «Охорони праці»	6
2	Зміст дисципліни «Охорони праці»	9
3	Перелік питань для дисципліни «Охорони праці»	16
4	Список використаної літератури	18

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку цивілізації безпека людини та людства в цілому розглядається як головне питання. Концепція сталого розвитку людства ООН є основою для вирішення питання. Концепція сталого розвитку людства ООН є основою для вирішення низки проблем щодо безпеки людини, зокрема розвитку освіти в даній галузі.

Людина та її здоров'я є найбільшою цінністю нашої держави, яка докладає чимало зусиль для створення умов безпечної життєдіяльності населення України. Один із найважливіших напрямів – належна освіта з проблем безпеки. Це відображено у Концепції освіти з напряму «Охорона праці людини» та реалізується через вивчення комплексу дисциплін: валеології, екології, охорони праці, ергономіки, цивільної оборони тощо, чільне місце серед яких посідає безпека життєдіяльності.

Забезпечення підготовки спеціалістів, які володіють ґрунтовими теоретичними знаннями та практичними навиками, постійно вимагає вдосконалення організаційних форм навчання, спрямованих на опанування конкретними видами професійної діяльності.

У процесі вивчення «Охорони праці» у закладах вищої освіти, покликаної забезпечити відповідні сучасним вимогам знання т студентів про загальні закономірності виникнення і розвитку небезпек, надзвичайних ситуацій, їх властивості можливий вплив на життя і здоров'я людини та сформувати необхідні в майбутній практичній діяльності спеціаліста уміння і навички для їх ліквідації і запобігання ним, захисту людей та навколишнього середовища.

Мета посібника – допомогти студентам у підготовці та виконанні контрольних робіт та перевірити свої знання по кожній темі навчального плану. Контрольні питання охоплюють основні розділи програми з охорони праці.

Студентам пропонується теоретичні питання з напрямків, що передбачені робочою програмою з дисципліни «Охорони праці» яка розроблена на основі типової навчальної програми нормативної дисципліни «Охорони праці» для закладів вищої освіти. До теоретичних питань включені питання з особистої безпеки, психо-соціальних аспектів життєдіяльності людини, визначення рівня ризику травмування. Теоретичні завдання містять питання щодо історії виникнення проблем із напрямку охорони праці (вміння оцінити сталість ОП); етапів розробки проблем та правових, нормативних та організаційних основ ОП; умов та причинно-наслідкового зв'язку подій, що призвели до травми або загибелі людини; таксономії небезпек; ризику як фактора потенційної небезпеки; індивідуального та соціального ризиків; концепції соціального приємного рівня ризику; життя та здоров'я людини у мовах існуючого в країні рівня безпеки; надійності функціонування системи «людина-машина»; характеристик аналізаторів людини; психічних характеристик особистості; фізіологічних потреб людини; основ раціонального харчування; факторів, які обумовлюють спроможність людини протистояти небезпеці; дії наркотичних речовин; соціально-психологічних складових діяльності людини; емоційних

аспектів життєдіяльності; використання елементів теорії інформації; екологічної безпеки життя; радіаційної безпеки.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОХОРОНА ПРАЦІ»

Навчальна дисципліна «Охорони праці» є нормативною дисципліною, що включається в навчальні плани як дисципліна обов'язкового вибору. Обсяг навчального часу для вивчення дисципліни «Охорони праці» визначений державними вимогами (спільний наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.10.2010 року, № 969/922/216 «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України») і не повинен бути меншим 54 академічних годин (1,5 кредиту ECTS). У процесі опанування навчальним матеріалом студенти виконують семестрову контрольно-модульну роботу. Форма підсумкового контролю знань – диференційний залік.

Навчальна дисципліна «Охорони праці» займає провідне місце у структурно-логічній схемі підготовки фахівця за освітнім ступенем «бакалавр», оскільки є дисципліною, що використовує досягнення та методи фундаментальних та прикладних наук з філософії, біології, фізики, хімії, соціології, психології, екології, економіки, менеджменту тощо і дозволяє випускнику вирішувати професійні завдання за певно. спеціальністю з урахуванням ризику виникнення внутрішніх і зовнішніх небезпек, що спричиняють надзвичайні ситуації та їхніх негативних наслідків.

Мета вивчення дисципліни полягає у набутті студентом компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку.

Завдання вивчення дисципліни передбачає опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних

цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятого ризику.

Засвоївши дисципліну «Охорона праці» майбутні бакалаври повинні володіти сукупністю загальнокультурних та професійних компетенцій з питань безпеки життєдіяльності та основи охорони праці у відповідних напрямках підготовки для вирішення професійних завдань, пов'язаних із гарантуванням збереження життя та здоров'я персоналу об'єкта господарювання в умовах небезпечних і надзвичайних ситуаціях.

В результаті вивчення дисципліни «Охорона праці» бакалаври повинні мати такі головні загальнокультурні та професійні компетенції.

Загальнокультурні компетенції охоплюють:

- культуру безпеки і ризик – орієнтоване мислення, при якому питання безпеки, захисту і збереження навколишнього середовища розглядаються як найважливіші пріоритети в житті й діяльності;
- знання сучасних проблем і головних завдань безпеки життєдіяльності та вміння визначити коло своїх обов'язків з питань виконання завдань професійної діяльності з урахуванням ризику виникнення небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання;
- вміння оцінити середовище перебування щодо особистої безпеки, безпеки колективу, суспільства, провести моніторинг небезпечних ситуацій та обґрунтувати головні підходи та засоби збереження життя, здоров'я та захисту працівників в умовах загрози і виникнення небезпечних та надзвичайних ситуацій;
- здатність приймати рішення щодо безпеки в межах своїх повноважень.

Професійні компетенції за видом діяльності охоплюють:

виробничо-технологічна діяльність:

- здатність орієнтуватися в основних методах і системах забезпечення техногенної безпеки, обґрунтовано вибирати відомі пристрої, системи та методи захисту людини і природного середовища від небезпек;
- вміння оцінити сталість функціонування об'єкту господарювання в умовах надзвичайних ситуаціях та обґрунтувати заходи щодо її підвищення;
- вміння обґрунтувати та забезпечити виконання комплексу робіт на об'єкті з попередження виникнення надзвичайних ситуацій. Локалізації та ліквідації їхніх наслідків;

організаційно-управлінська діяльність:

- здатність орієнтуватися в основних нормативно-правових актах в області забезпечення безпеки;
- знання організаційно-правових заходів забезпечення безпечної

життєдіяльності та вміння обґрунтувати та забезпечити виконання у повному обсязі заходів з колективної та особистої безпеки;

- вміння забезпечити координацію зусиль виробничого колективу в попередженні виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;

проектно-конструктроська діяльність:

- вміння індетифікувати небезпечні чинники природного та техногенного середовищ і віднайти шляхи відвернення їхньої вражаючої дії використовуючи імовірнісні структурно-логічної моделі;
- вміння оцінити безпеку технологічних процесів і обладнання та обґрунтувати заходи щодо її підвищення;
- вміння обґрунтувати нормативно-організаційні заходи забезпечення безпечної експлуатації технологічного обладнання та попередження виникнення надзвичайних ситуацій;

педагогічно-консультативна діяльність:

- обґрунтування та методичне забезпечення проведення навчання серед працівників та населення з питань охорони праці та дій за надзвичайних ситуацій;
- вміння надати допомогу та консультації працівникам та населенню з практичних питань охорони праці та захисту у надзвичайних ситуаціях;

контрольно-консультативна діяльність:

- оцінити стан готовності підрозділу до роботи в умовах загрози і виникнення НС за встановленими критеріями і показниками та надавати консультації працівникам організації (підрозділу) щодо підвищення його рівня;
- здатність аналізувати механізми впливу небезпек на людину, визначити характер взаємодії організму людини з небезпеками середовища існування з урахуванням специфіки механізму токсичної дії небезпечних речовин, енергетичного впливу та комбінованої дії вражаючих факторів.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «ОХОРОНА ПРАЦІ»

Модуль №1 Охорона праці людини.

Тема № 1. Категорійно-понятійний апарат з охорони праці.

Питання № 1. Охорони праці як категорія. Складові галузі дисципліни «Охорони праці» і її світоглядно-професійний характер. Поняття про діяльність людини в життєвому середовищі. Визначення безпеки, небезпеки, безпеки людини, безпеки життєдіяльності, загрози, надзвичайної ситуації. Небезпека для

людини та її відчуття. Ідентифікація небезпек. Аксіоми безпеки життєдіяльності. Головний методологічний принцип безпеки життєдіяльності.

Питання № 2. Системний аналіз у безпеці життєдіяльності. Поняття «система», компоненти системи та їх властивості. Принцип системності. Взаємодія людини з навколишнім середовищем. Цілі функціонування системи «людина - життєве середовище». Системний аналіз у безпеці праці. Теоретична і методологічна основа системного аналізу. Особливості та завдання системного підходу. Системно-структурний підхід при вивченні системи в цілому, роль окремих її компонентів у різні моменти функціонування системи. Таксономія небезпек. Класифікація небезпек за джерелами походження. Джерела небезпек. Фактори реалізації небезпеки і ступінь несприятливого впливу її на людину. Вражаючі, небезпечні та шкідливі фактори у виробничій сфері, їх характер та природа дії. Шляхи проникнення хімічних речовин в людський організм. Визначення шкоди. Квантифікація небезпек.

Література для підготовки до теми № 1.

1. Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко «Безпека життєдіяльності». Навчальний посібник,- Винниця: «Нова книга», 2020 р., стор. 5-6, 14 -- 21,25.

2. В.С. Джигирей, В.Ц Жидецький «Безпека життєдіяльності», Підручник, - Львів: «Афіша», 2021 р., стор. 7 - Ш.

3. З.М. Яремко «Безпека життєдіяльності». Навчальний посібник,-Київ, Центр навчальної літератури, 2020 р., стор. 6-12.

4. Ю.С. Скобло, Т.Б. Соколовська «Безпека жттедіяльності». Навчальний посібник,- Київ: «Кондор», 2021 р., стор. 5 - 6, 8 - 13, 57 – 63.

Тема № 2. Класифікація надзвичайних ситуацій

Питання № 1. Класифікація надзвичайних ситуацій за їх рівнями та залежно від характеру походження подій. Класифікація надзвичайних ситуацій за їх рівнями, ПКМУ № 368 від 24.03.2004 р. «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями». Об'єкти класифікації. Критерії визначення рівня надзвичай- ної ситуації. Класифікація надзвичайних ситуацій залежно від обсягів заподіяних наслідків, технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для їх ліквідації. Національний класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010

«Класифікатор надзвичайних ситуацій» від 01.01. 2011 р., наказ № 457 Держстандарту України від 11.10.2010 р. Види надзвичайних ситуацій, залежно від характеру походження подій, що можуть зумовити виникнення надзвичайних ситуацій. Структура класифікатора.

Питання № 2. Алгоритм класифікації надзвичайної ситуації. Етапи

алгоритму класифікації надзвичайної ситуації.

Література для підготовки до теми № 2.

1. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціаль-ної, техногенної та природної безпеки: Навч. посібник/ В.В. Бєгун, І.М. Науменко - К.:, 2021. – 328с.

2. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред.. проф. В.В. Березуцького. – Х.: Факт, 2022. – 348 с.

3. Желібо Є.П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є.П. Желібо, і В.М. Пічі. – Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: “Новий Світ., 2022. – 328 с.

4. Касьянов М.А., Ревенко Ю.П., Медяник В.О., Арнаут І.М., Друзь О.М., Тищенко Ю.А. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2020. – 284 с.

5. Концепція освіти з напряму "Безпека життя і діяльності людини" / В.О. Кузнецов, В.В. Мухін, О.Ю. Буров та ін. // Інформаційний вісник. Вища освіта. – К.: Вид-во наук.-метод. центру вищої освіти МОНУ, 2021. – № 6. – С. 6–17.

Тема № 3. Загальні поняття про небезпеки природного середовища. Метеорологічні та геологічні небезпеки.

Питання № 1. Загальна характеристика природних небезпек. Чинники, що спричиняють виникнення природних небезпек та посилюють їх негативні наслідки. Абіотичні та біотичні небезпеки та їх характеристика. Класифікація природних небезпек залежно від виду, масштабу та наслідків. Загальні закономірності природних небезпек.

Питання № 2. Небезпечні метеорологічні явища. Визначення та види небезпечних метеорологічних явищ. Кратка характеристика видів небезпечних метеорологічних явищ.

Питання № 3. Небезпечні геологічні процеси і явища. Визначення та види небезпечних геологічних процесів і явищ. Кратка характеристика видів небезпечних геологічних процесів і явищ.

Література для підготовки до теми № 3.

1. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник для студентів вищих закладів освіти України I – IV рівнів акредитації/ За ред. Є.П. Желібо і В.М. Пічі. – Київ: «Каравела»; Львів:

«Новий Світ – 2000», 2021. –320.

2. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності:

Навч. посіб. / За ред. Є.П. Желібо. 4 – е вид. – К.: Каравела, 2022. – 344 с.

3. Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тіщенко Л.М., Троянов М.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації. - Київ: Кондор, 2020. – 424 с.: іл. ISBN 966 – 7982 – 10 – 6.

4. З.М. Яремко «Безпека життєдіяльності», Навчальний посібник,- Київ, Центр навчальної літератури. 2020, -320с.

5. Безопасность жизнедеятельности: Учебник / Под ред. проф. Э.А. Арустамова. – 2-е изд. Перераб. и доп. – М.: Изд. дом "Дашков и К", 2020. – 678 с.

6. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / О.С. Баб'як, О.М. Сітенко, І.В. Ківвa та ін. – Х.: Ранок, 2020. – 304 с.

7. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2021. – 120 с. ISBN 978-911-01-0002-1.

Тема № 4. Небезпеки природного середовища.

Питання № 1. Небезпечні гідрологічні процеси і явища. Визначення та види небезпечних гідрологічних процесів і явищ. Кратка характеристика видів небезпечних гідрологічних процесів і явищ.

Питання № 2. Біологічні небезпеки. Визначення та види небезпечних біологічних небезпек. Кратка характеристика видів небезпечних біологічних небезпек.

Питання № 3. Фактори природних пожеж. Визначення та види природних пожеж. Кратка характеристика видів природних пожеж.

Література для підготовки до теми № 4.

1. Желібо Є. П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник для студентів вищих закладів освіти України I – IV рівнів акредитації/ За ред. Є.П. Желібо і В.М. Пічі. – Київ: «Каравела»; Львів: «Новий Світ – 2000», 2021. –320.

2. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / За ред. Є.П. Желібо. 4 – е вид. – К.: Каравела, 2020. – 344 с.

3. Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тіщенко Л.М., Троянов М.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації. - Київ: Кондор, 2023. – 424 с.: іл. ISBN 966 – 7982 – 10 – 6.

4. З.М. Яремко «Безпека життєдіяльності», Навчальний посібник,- Київ,

Центр навчальної літератури. 2021, -320с.

5. Безопасность жизнедеятельности: Учебник / Под ред. проф. Э.А. Арустамова. – 2-е изд. Перераб. и доп. – М.: Изд. дом "Дашков и К", 2020. – 678 с.

6. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / О.С. Баб'як, О.М. Сітенко, І.В. Ківва та ін. – Х.: Ранок, 2020. – 304 с.

7. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2022. – 120 с. ISBN 978-911-01-0002-1.

8. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2020. – 120 с. ISBN 978-911-01- 0002-1.

9. Заплатинський В., Матис Й. Безопасность в эру глобализации. Монография. – ЦУЛ, 2020.- 142.

10. Іванова І.В., Заплатинський В.М., Гвоздій С.П. "Безпека життєдіяльності" навчально-контролюючі тести. – Київ: "Саміт-книга", 2021. – 148 с.

Модуль № 2. Організаційно-правове забезпечення управлінням силами та засобами об'єкту господарювання під час надзвичайних ситуацій.

Тема № 5. Техногенні небезпеки та їх наслідки.

Питання № 1. Загальні поняття про техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори. Поняття техногенних небезпек, джерела та вражаючі фактори небезпек. Класифікація вражаючі фак-тори небезпек за походженням та видам енергії. Дія вражаючих факторів на організм людини.

Питання № 2. Аварії та їх наслідки. Поняття аварії та її наслідків. Класифікація аварії відповідно до розмірів й заподіяним збиткам; по наслідкам аварій, характеру впливу на навколишнє середовище. Причини аварій. Аварії з викидом небезпечних хімічних речовин – класифікація, причини, вражаючи фактори. Аварії з викидом радіоактивних речовин - вражаючи фактори, наслідки аварії, небезпека для життя та здоров'я людини. Біологічна дія іонізуючих випромінювань на організм людини. Заходи захисту від дії іонізуючих випромінювань. Аварії на транспорті - класифікація, характеристика.

Питання № 3. Катастрофи та їх наслідки. Поняття катастрофи, класифікація, причини. Розвиток катастроф. Екологічні наслідки. Потенційна загроза виникнення надзвичайних екологічних ситуацій.

Література для підготовки до теми № 5.

1. Желібо Є. П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник для студентів вищих закладів освіти України I – IV рівнів акредитації/ За ред. Є.П. Желібо і В.М. Пічі. – Київ: «Каравела»; Львів:
«Новий Світ – 2000», 2020. –320.

2. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / За ред. Є.П. Желібо. 4 – е вид. – К.: Каравела, 2021. – 344 с.

3. Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тіщенко Л.М., Троянов М.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації. - Київ: Кондор, 2023. – 424 с.: іл. ISBN 966 – 7982 – 10 – 6.

4. З.М. Яремко «Безпека життєдіяльності», Навчальний посібник,- Київ, Центр навчальної літератури. 2020, -320с.

Тема № 6. Теорія розвитку та припинення горіння.

Питання № 1. Загальні поняття про основи теорії розвитку та припинення горіння. Поняття горіння. Ознаки горіння. Основні умови горіння. Горючі системи та їх характеристика. Негорючі, горючі, важкогорючі матеріали. Поняття пожежі, зони пожежі та їх характеристика. Характерні режими горіння. Стадії горіння. Початкові форми загоряння. Припинення процесу горіння, способи припинення процесу горіння.

Питання № 2. Пожежа та небезпечні для людини її фактори. Класифікація пожеж залежно від агрегатного стану й особливостей горіння. Фактори пожежі, які створюють загрозу життю і здоров'ю людини, їх характеристика.

Література для підготовки до теми № 6.

1. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо, і В.М. Пічі. – Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: "Новий Світ., 2020. – 328 с.

2. Касьянов М.А., Ревенко Ю.П., Медяник В.О., Арнаут І.М., Друзь О.М., Тищенко Ю.А. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. – 284 с.

3. Концепція освіти з напряму "Безпека життя і діяльності людини" / В.О. Кузнецов, В.В. Мухін, О.Ю. Буров та ін. // Інформаційний вісник. Вища освіта. – К.: Вид-во наук.-метод. центру вищої освіти МОНУ, 2021. – № 6. – С. 6–17.

4. З Ліпкан В.А. Безпекознавство: Навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2023. – 208 с.

5. Михайлюк В.О. Цивільний захист: Навч. посібник. Миколаїв: НУК, 2020.– ч.1. Соціальна, техногенна і природна безпека. – 136 с.

6. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2021, - 158 с.

Тема № 7. Соціальні небезпеки, їх види та характеристики.

Питання № 1. Загальні поняття про глобальні соціальні проблеми людства. Глобальні проблеми людства, як комплекс проблем і ситуацій. Провідні вчені, які вивчали гострі глобальні проблеми. Поняття глобалістики. Джерела виникнення глобальних проблем. Групи глобальних проблем людства.

Питання № 2. Соціальні проблеми, що стосуються взаємовідносин усередині людської спільноти. Проблема збереження миру й відвернення загрози світової війни: основні причини воєн. Подолання економічної відсталості бідних країн: аспекти відсталості країн, що розвиваються; причини відсталості; фактори розвитку країн. Ліквідація соціально- небезпечних хвороб: соціально-небезпечні хвороби – туберкульоз, захворювання, що передаються статевим шляхом, алкогольна залежність, наркоманія.

Питання № 3. Соціальні проблеми, які є результатом кризи взаємовідносин між суспільством і природою. Екологічні проблеми: групи екологічних проблем - пов'язаних зі станом атмосферного повітря, виснаження водних ресурсів, погіршення стану земельних ресурсів; шляхи вирішення екологічних проблем на національному рівні, на світовому рівні. Продовольча проблема: групи чинників, які впливають на глобальну продовольчу проблему; основні аспекти продовольчої проблеми; шляхи розв’язання продовольчої проблеми. Сировинна та енергетична проблеми: чинники споживання сировини та енергоресурсів; необхідність переходу до раціонального використання природних ресурсів у виробничому процесі; розв'язання сировинної та енергетичної проблеми, розв'язання паливно- сировинної проблеми. Проблема освоєння Світового океану: джерела забруднення Світового океану, ліквідація збитків, завданих океану.

Література для підготовки до теми № 7.

1. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / О.С. Баб’як, О.М. Сітенко, І.В. Ківвa та ін. – Х.: Ранок, 2020. – 304 с.

2. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2022. – 120 с. ISBN 978-911-01- 0002-1.

3. Заплатинський В., Матис Й. Безопасность в эру глобализации.

Монография. – ЦУЛ, 2020.- 142.

4. Іванова І.В., Заплатинський В.М., Гвоздій С.П. "Безпека життєдіяльності" навчально-контролюючі тести. – Київ: "Саміт-книга", 2021. – 148 с.

5. Импульсная техника пожаротушения и многоплановой защиты. Изд.3-е, с изм. и доп./ Сост. В.Д. Захматов, А.С. Кожемякин. – Черкассы: ЧГТУ, 2022. – 31 с.

6. Кулалаєва Н.В., Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д., Ручні та пересувні засоби пожежогасіння: основні типи, будова та безпечне використання. Навчальний посібник. Київ, 2021.– 189 с.

7. Кулешов Н.І., Уваров Ю.В., Олейник Є.Л., Пустомельник В.П., Єгурнов Ф.І. Пожежна безпека будівель та споруд. – Харків, 2024. – 271 с.

8. Літвак С. М., Михайлюк В. О. Безпека життєдіяльності. Навч. посібник. Миколаїв. - ТОВ “Компанія ВІД”. – 2021. – 230 с.

Тема № 8. Застосування ризик-орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуаціях.

Питання № 1. Загальний аналіз ризику і проблем безпеки. Загальне поняття про небезпеку. Ризик як кількісна характеристика оцінки ступеня небезпеки. Класифікація ризику. Поняття абсолютної безпеки. Знехтуваний ризик. Прийнятний (допустимий) ризик. Ідентифікація небезпек. Квантифікація. Критерії для кількісного виміру небезпеки. Індивідуальний та соціальний ризик.

Питання № 2. Головні етапи кількісного аналізу та оцінки ризику. Методи дослідження та кількісної оцінки ризику: апріорні та емпіричні методи; об’єктивні та суб’єктивні методи; статистичний метод, метод експертних оцінок, метод використання аналогій, метод імітаційного моделювання, комбінований метод.

Питання № 3. Оцінка ризику небезпек. Концепція оцінки ризику. Кількісне визначення рівня ризику. Головні елементи оцінки ризику. Етапи оцінки ризику. Категорії діяльності людини за рівнем ризику.

Питання № 4. Управління ризиком. Визначення поняття «управління ризиком». Концепції аналізу ризиків. Властивості системи управління ризиком, вимоги до неї: системний характер управління ризиком; складність структури системи управління ризиком; висока результативність системи управління ризиком.

Література для підготовки до теми № 8.

1. Желібо Є. П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності:

Навч. посіб. За ред. Є.П. Желібо. 4 – е вид. – К.: Каравела, 2020. – 344 с.

2. Скобло Ю.С., Соколовська Т. Б., Ма-зоренко Д. І., Тіщенко Л. М., Троянов М. М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації. - Київ: Кондор, 2021. – 424 с.: іл. ISBN 966 – 7982 – 10 – 6.

3. З.М. Яремко «Безпека життєдіяльності», Навчальний посібник, -Київ, Центр навчальної літератури. 2021, - 320с.

Перелік питань до практичних занять з дисципліни «Охорона праці»

1. Поняття, предмет і завдання охорони праці.
2. Основні принципи державної політики України у сфері охорони праці.
3. Законодавча та нормативно-правова база з охорони праці в Україні.
4. Основні положення Закону України «Про охорону праці».
5. Права та обов'язки працівників у сфері охорони праці.
6. Обов'язки роботодавця щодо створення безпечних умов праці.
7. Державне управління охороною праці в Україні.
8. Державний нагляд і громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.
9. Система управління охороною праці на підприємстві.
10. Організація роботи служби охорони праці на підприємстві.
11. Навчання та перевірка знань працівників з питань охорони праці.
12. Види інструктажів з охорони праці та порядок їх проведення.
13. Розроблення та затвердження інструкцій з охорони праці.
14. Поняття виробничого травматизму та професійних захворювань.
15. Причини виникнення виробничого травматизму та шляхи його профілактики.
16. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків на виробництві.
17. Класифікація небезпечних і шкідливих виробничих факторів.
18. Поняття та класифікація умов праці.
19. Атестація робочих місць за умовами праці.
20. Гігієнічна оцінка умов праці та її значення для збереження здоров'я працівників.
21. Виробниче освітлення: види, вимоги та нормативи.
22. Виробничий шум, його вплив на організм людини та заходи захисту.
23. Вібрація як виробничий фактор та методи її зменшення.
24. Мікроклімат виробничих приміщень та його основні параметри.
25. Вентиляція виробничих приміщень і вимоги до її організації.
26. Захист працівників від впливу шкідливих хімічних речовин.
27. Електробезпека на виробництві та основні причини ураження електричним струмом.
28. Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом.
29. Основні засоби та методи захисту від ураження електричним струмом.
30. Пожежна безпека на підприємствах та в закладах освіти.
31. Основні причини виникнення пожеж та заходи їх попередження.
32. Первинні засоби пожежогасіння та правила їх використання.
33. Організація евакуації працівників у разі виникнення пожежі.
34. Планування та проведення заходів цивільного захисту на підприємстві.
35. Засоби індивідуального та колективного захисту працівників.
36. Спецодяг, спеціальне взуття та інші засоби індивідуального захисту.

37. Безпека під час експлуатації виробничого обладнання.

38. Вимоги охорони праці під час роботи з ручним інструментом.

39. Безпека праці під час виконання вантажно-розвантажувальних робіт.

40. Ергономіка робочого місця та її значення для забезпечення безпеки праці.

41. Охорона праці користувачів персональних комп'ютерів та інших цифрових пристроїв.

42. Основні вимоги до організації робочого місця працівника офісу.

43. Психофізіологічні фактори трудового процесу та їх вплив на працездатність людини.

44. Режим праці та відпочинку як чинник профілактики перевтоми.

45. Профілактика професійного вигорання та збереження психологічного здоров'я працівників.

46. Особливості охорони праці в закладах професійної та вищої освіти.

47. Організація безпечного освітнього середовища в закладах освіти.

48. Вимоги охорони праці під час проведення лабораторних і практичних занять.

49. Безпека праці педагогічних працівників та здобувачів освіти під час навчального процесу.

50. Організація та проведення заходів з профілактики травматизму в закладах освіти.

51. Основні положення трудового законодавства щодо охорони праці жінок і неповнолітніх.

52. Медичні огляди працівників: призначення, види та порядок проведення.

53. Соціальне страхування працівників від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

54. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.

55. Економічні аспекти охорони праці та фінансування заходів з її поліпшення.

56. Оцінювання професійних ризиків та управління ними на робочому місці.

57. Сучасні технології та інноваційні підходи до забезпечення безпеки праці.

58. Міжнародний досвід і стандарти у сфері охорони праці.

59. Організація охорони праці в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуацій.

60. Формування культури безпеки праці та особистої відповідальності працівника за збереження життя і здоров'я.

Список використаної літератури

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січня 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
2. Кодекс цивільного захисту України : Кодекс України від 02.10.2012 № 5403-VI : станом на 8 вересня 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text
3. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.03.2000 № 1550-III : станом на 18 травня 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text
4. Безпека життєдіяльності та охорона праці : навчальний посібник / уклад. Л. В. Мелех. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 219 с.
5. Бондаренко Є. А. Охорона праці в електроенергетиці : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2022. 138 с. URL:
6. Войналович О. В., Рідей Н. М., Зазимко О. В. Охорона праці в галузі: організаційні засади охорони праці у вищих аграрних закладах : навчальний посібник. Херсон : Олді+, 2025. 336 с.
7. Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О. Основи охорони праці : підручник. Київ : Каравела, 2023. 384 с.
8. Курепін В. М., Марченко Д. Д., Курепін Д. В.Охорона праці в галузі: навчальний посібник. Миколаїв : МНАУ, 2023. 586 с. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13157/1/ohorona-praci-v-galuzi-posibnik.pdf
9. Левченко О. Г., Денисюк С. П., Каштанов С. Ф. Електробезпека в енергетиці : навчальний посібник. Київ : Видавець ФО-П Піча Ю.В., 2022. 278 с.
10. Нагурський О. А., Качан С. І. Основи електробезпеки : навчальний посібник. Львів : Новий світ-2000, 2025. 280 с.
11. Нагурський О. А., Качан С. І., Шепіда М .В. Основи електробезпеки : навчальний посібник. Львів : Новий Світ-2000, 2025. 140 с.
12. Основи охорони праці та безпеки життєдіяльності : навчальний посібник / уклад. Н. В. Баличева. Умань : Візаві, 2023. 273 с.
13. Охорона праці та цивільний захист : конспект лекцій / уклад. Ю. О. Полукаров, Н .А. Праховнік, О.В. Землянська. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 306 с.
14. Пістун І. П., Кочубей В. І. Безпека життєдіяльності : підручник. Херсон : Олді+, 2025. 575 с.
15. Шелех Ю. Л., Сабат М. Б., Качан С. І. Професійна та цивільна безпека Ч.1 Електробезпека : навчальний посібник. Львів : Новий світ-2000, 2025. 227 с.

Навчальне видання

ОХОРОНА ПРАЦІ

Методичні рекомендації

Укладач: **Короленко** Віктор Леонтійович

Формат 60 х 84 1/16. Умовн. друк. арк. 5,7.
Тираж 20 прим. Зам. №.....

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету.
54010 м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490
від 5.02.2013р.